

CENTER
for Ukrainian and European
Scientific Cooperation

Центр
українсько-європейського
наукового співробітництва

Одеська національна
музична академія
імені А. В. Нежданової

ГО «Музикознавці
України у світовій
культурі» (МУУСК)

Всеукраїнське науково-педагогічне підвищення
кваліфікації у галузі мистецтвознавства,
музикознавства, музичної педагогіки

**МУЗИКА В СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ:
ВЗАЄМИНИ ТА ПРОТИДІЇ**

15 березня – 23 квітня 2021 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Організаційний комітет:

Олійник Олександр Леонідович, кандидат мистецтвознавства, професор, народний артист України, ректор Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової;

Самойленко Олександра Іванівна, доктор мистецтвознавства, професор, проректор з наукової роботи Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової; голова ГО «Музикознавці України у світовій культурі»;

Оганезова-Григоренко Ольга Вадимівна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, народна артистка України;

Осадча Світлана Вікторівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри історії музики та музичної етнографії Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової;

Черноіваненко Алла Дмитрівна, кандидат мистецтвознавства, професор Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової;

Майденберг-Годорова Кіра Ісааківна, кандидат мистецтвознавства, доцент, член Національної спілки композиторів України, Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової; композитор.

Музика в системі мистецької освіти: взаємини та протидії :

М89 матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації у галузі мистецтвознавства, музикознавства, музичної педагогіки, м. Одеса, 15 березня – 23 квітня 2021 р. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 308 с.

ISBN 978-966-992-518-3

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації у галузі мистецтвознавства, музикознавства, музичної педагогіки «Музика в системі мистецької освіти: взаємини та протидії», яка відбулась 15 березня – 23 квітня 2021 р.

УДК 78:372.87(063)

ISBN 978-966-992-518-3

© Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 2021

© ГО «Музикознавці України у світовій культурі» (МУУСК), 2021

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2021

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ У МЕЖАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Реброва Г. О.

кандидат педагогічних наук,

викладач-стажист кафедри теорії музики та вокалу

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського

м. Одеса, Україна

Проблема формування ціннісних орієнтацій учнів засобами музичного мистецтва не є новою в педагогічній науці. Вона простежується в наукових доробках мистецької педагогіки, де зачіпається аксіологічний компонент підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Проте це питання має свою специфіку та сьогодні є надзвичайно актуальним у векторі роботи із підлітками.

Т. Кириченко розглядає ціннісні орієнтації, як «сукупність переконань, які індивід приймає як свої власні внутрішні орієнтації» [2, с. 118]. Проте, як зазначаються спеціалісти з вікової психології, саме у підлітковому віці відбувається переосмислення власних ціннісних орієнтацій на тлі протиставлення власних цінностей – суспільним.

Проблема адаптації підлітків у суспільстві, їх соціалізації вирішується завдяки задоволенню однієї з основних потреб особистості у цьому віці, а саме – потребі у спілкуванні. У цьому аспекті найважливішого значення набуває чинник середовища, тобто та соціальна група, з якою він себе ототожнює.

Таким середовищем для підлітків часто стає молодіжна субкультура. Однією з багатьох причин такого явища можна назвати вільність її вибору, на відміну від загальної суспільної культури із усталеними традиціями та моральними і етичними нормами, які, за суб'єктивними відчуттями підлітка, нав'язуються йому ззовні. І саме у цьому виборі вже досягається відчуття самовираження, до якого так тяжіють люди у цьому віці. Як пише Ю.Шевчук, приналежність до певної молодіжної субкультури вирішує проблему «диференціації самооцінки», здійснює вирішальний вплив на формування індивідуальності підлітка та його ціннісних орієнтацій [5].

Для розуміння ролі субкультури в аспекті формування ціннісних орієнтацій підлітків важливо звернутися до самого визначення цього поняття. Так, за вченими Г.Католик та Г.Софінська, «молодіжна субкультура – це стійка спільнота людей згуртованих на віковій основі, що має власні регулятори соціальної поведінки: традиції та звичаї»

[1, с. 88]. Приналежність до тієї чи іншої субкультури допомагає молодій людині у процесі самоідентифікації та самореалізації та соціалізації. У такому середовищі відбувається могутній вплив на ціннісні орієнтації підлітка, тому завданням майбутнього вчителя є знайти підхід до порозуміння із молоддю, налагодити з ними контакт, вберегти їх від деструктивного впливу деяких мас-медіа та спрямувати на самовдосконалення та саморозвиток особистості у межах цієї субкультури. І найбільш ефективним засобом для вирішення цього завдання є музика.

Саме музичне мистецтво допомагає знайти підхід до підлітків та має потужний потенціал у прищепленні їм естетичного смаку, розвитку їх загальної культури та емоційного інтелекту, вчить навичкам рефлексії та саморефлексії, сприяє розкриттю творчого потенціалу (адже навіть сприймання, а тим більше – виконання музики розглядається вченими як співтворчий акт), що сприяє саморозвитку особистості підлітка та розширює його культурний досвід.

Проте шкільна музична освіта не встигає за тенденціями розвитку сучасної музичної культури, яку засоби масової інформації активно пропагандують серед підлітків. У межах більшості молодіжних субкультур музика є засобом комунікації, ідентифікації та розподілу на «свій-чужий», а також сприяє саморозкриттю та самовираженню. Недарма більшість молодіжних субкультур мають власний музичний стиль: наприклад, субкультура готів – готичний рок, готика; металісти – рок, хеві-метал; реп-субкультура – реп, емо-субкультура – емо тощо. Таким чином, чим більше майбутній учитель музики розбиратиметься у цих стилях і течіях та у їх особливостях, тим легше йому буде знайти спільну мову із учнями-підлітками, що дасть змогу впливати на них.

Ефективному впливу на формування ціннісних орієнтацій підлітків сприяє неформальна освіта. Це досить природньо, оскільки формальна шкільна освіта асоціюється підлітками із надбанням офіційної культури, від якої вони прагнуть втекти і якій себе протиставляють. Т.Фурсенко також приділяє позашкільному середовищу велику увагу у питанні формування ціннісних орієнтацій підлітків, аргументуючи це тим, що «саме тут відбувається активний контакт підростаючої особистості із навколишнім світом, акумулюється її життєвий і культурний досвід» [4, с. 66].

Неформальна освіта повинна дати підлітку змогу поєднувати життєвий досвід (у тому числі й естетичний, емоційний та інтелектуальний), отриманий як у формальний, так і у інформальний спосіб. Таким чином, одними із головних завдань вчителя при роботі з підлітками є – об'єднати підлітків навколо себе, захопити спільною ідеєю, навчити відокремлювати продукти масової музичної культури,

що володіють художньою цінністю від тих, що можуть бути деструктивними для його психіки, естетично та етичного виховання.

Однією із найбільш ефективних форм роботи із підлітками у межах неформальної освіти вважаємо ансамблеве музикування. Дійсно, С. Рябова пише, що «... учні підліткового віку зацікавлені у колективних формах музикування, які задовольняють потребу у спілкуванні і дозволяють у спільному стилевідповідному виконанні музичних творів усвідомлювати свій особистий внесок» [3, с. 141]. Вчена пропонує при підготовці майбутнього вчителя музики особливу увагу в цьому контексті приділити «потребово-пізнавальному компоненту музично-стильових уявлень» [3, с. 141].

Одним із актуальних прикладів іноземного досвіду впливу на формування ціннісних орієнтацій підлітків вважаємо створення в США культури акапельних вокальних ансамблів, що, з одного боку активно підтримується освітніми структурами (керівництвом коледжів та університетів), а з іншого носять характер молодіжної субкультури. Так С. Папаро виділив п'ять головних чинників впливу на особистість учасників акапельної вокальної групи, а саме: «культура створення музики; братство; участь випускників; автономія, керівництво та ієрархія; значення участі в ансамблі для його членів» [7]. Учасники акапельних ансамблів, з одного боку підкреслювали позитивний вплив цієї форми музичної діяльності на зміцнення музичних навичок, таких як аранжування та вокальна техніка, а, з іншого боку, зауважували на одночасному формуванні таких навичок, як вдосконалення тайм-менеджменту, підвищення лідерських якостей, вміння кооперуватися задля досягнення спільної мети, підвищення відчуття відповідальності перед іншими тощо, що неодмінно матиме позитивний вплив на формування ціннісних орієнтацій членів ансамблю. Вчений називає цей вид музикування «неформальною музичною практикою у формальних умовах» та радить в обов'язковому порядку включити його у підготовку майбутніх учителів музики [7]. За М.Хенінгом, учасники таких ансамблів «змогли взяти на себе різноманітний спектр музичних ролей та розвинути музичні компетенції» [6].

Для нашої країни цей досвід є надзвичайно корисним. По-перше, такі ансамблі можуть використовувати репертуар різноманітних музичних стилів, з використанням модних сьогодні прийомів біт-боксу та боді-перкашену. По-друге, цей вид музичної діяльності доступний для молоді будь-якого достатку (не стає проблема покупки дорогих музичних інструментів) та має величезний потенціал залучення підлітків з інклюзією. Проте необхідна підтримка з боку закладів освіти та держави, таких як активна агітація та пропаганда цього виду музичної діяльності, надання місця для репетицій, створення

студентських конкурсів та підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи із такими колективами.

Майбутні вчителі музики мають бути підготовлені до формування ціннісних орієнтацій сучасних підлітків у тому числі й у межах неформальної освіти. Завдяки знанням вікової психології та особливостей функціонування молодіжних субкультур майбутні вчителі матимуть змогу достучатися до підлітків завдяки музичному спілкуванню. У цьому векторі при підготовці майбутніх учителів музики варто зосередити увагу на формуванні вокальних, вокально-хорових та диригентських навичок, на поглибленні досвіду ансамблевого музикування та музично-теоретичних знань (не лише з академічної, але й із сучасної музики), знань гармонії, вміння робити аранжування, парафрази, транскрипції музичних творів та їх розділ на голоси. Крім цього необхідна висока умотивованість майбутнього вчителя музики на формування ціннісних орієнтацій підлітків як потенційний вклад у розвиток українського суспільства майбутнього.

Література:

1. Католик Г.В., Софінська Г.В. Ціннісні орієнтації сучасної «золотої молоді». Актуальні проблеми психології. Т. 7, вип. 37. С. 85-96. <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i37/12.pdf>

2. Кириченко Т.В. Діагностика ціннісних орієнтацій підлітків в умовах викликів сьогодення. *Теорія і практика сучасної психології*. № 5. 2018. С. 117-122. URL: http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2018/25.pdf

3. Рябова О.В. Колективне музикування як ефективний засіб формування музичностильових уявлень підлітків. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Випуск 4 (86). 2016. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/23521/1/30.pdf>

4. Фурсенко Т.Ф. Музична культура як фактор формування ціннісних орієнтацій підлітків: Монографія. Ялта: РВВ РВНЗ, 2009.

5. Шевчук Ю. Молодіжна субкультура як складова формування особистості підлітків: позитивні та негативні аспекти. *Нова педагогічна думка*, № 3. 2014. С. 76-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_3_21

6. Haning M. «Everyone Has a Voice»: Informal Learning in Student-Led Collegiate A Cappella Ensembles. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*. No. 219 (Winter 2019), 2019. pp. 61-76. URL: <https://doi.org/10.5406/bulcouresmusedu.219.0061>

7. Paparo S.A. The Accafellows: Exploring the music making and culture of a collegiate a cappella ensemble, 2012. URL: https://www.researchgate.net/publication/263562521_The_Accafellows_Exploring_the_music_making_and_culture_of_a_collegiate_a_cappella_ensemble